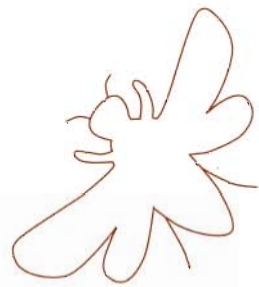

Bomen nieuws

**Lente
2008**

Kwartaalblad van de Bomenstichting

Vakcursussen Bomen

Cursuslocatie: Arnhem

Vakcursussen:

■ VTA-terugkomdag opfriscursus	25 maart	2008
■ Ondergrondse groeiplaats bomen	26 + 27 mrt.	2008
■ VTA-Examentraining Europees certificaat	17 april	2008
■ Boomtaxatie richtlijnen 2008	22 + 23 april	2008
■ Boombeleid	13 mei	2008
■ VTA-1 controle en registratie	21 mei	2008
■ Boomtaxatie-terugkomdag richtlijnen 2008	27 mei	2008
■ VTA-2 methodiek en onderzoek	3 juni	2008

Datum:

→ Informatie en inschrijving:

*Vanaf 4 deelnemers ook "aan huis"!
Zie www.nocb.nl*

N.O.C.B.
Boomtechnisch Adviesbureau
register-taxateur van bomen

Postbus 168, 6930 AD Westervoort
Tel. 0313 - 630 688 - Fax 0313 - 633 618
Zie ook onze cursusagenda: www.nocb.nl

Mr B.M. Visser & Partners

Juridische Raadgevers
Natuur, Bos en Landschap

Ravenhorsterweg 61, 7103 AR Winterswijk
telefoon: 0543 - 51 85 17 / fax: 53 46 93
e-mail: bmvisser@freeler.nl

SEKO is sinds 1981 gespecialiseerd in Bos- en Boomverzorging, Landschapsonderhoud en Groenwerken. We doen dit met een breed assortiment diensten en machines. SEKO is landelijk actief en werkt louter met vakbekwame medewerkers met kennis van zaken. Ter uitbreiding van onze afdeling Onderzoek en Advies zoeken wij een

BOOMTECHNISCH ADVISEUR/ BOOMVEILIGHEIDSCONTROLEUR FULLTIME M/V

FUNCTIE OMSCHRIJVING

- Δ Het inventariseren en inspecteren van bomen
- Δ Het uitvoeren van nader onderzoek bij bomen
- Δ Verzorgen van rapportages n.a.v. de inventarisatie, inspectie en/of het nader onderzoek
- Δ Verwerken van gegevens in boombeheerprogramma's
- Δ Opstellen van boombeheerplannen en -rapportages
- Δ Onderhouden van contacten met opdrachtgevers
- Δ Het bijwonen van (bouw)vergaderingen van opdrachtgevers

FUNCTIE EISEN

- Δ Afgeronde relevante 'groene' opleiding en actuele cursussen
- Δ Goede communicatieve en schriftelijke vaardigheden
- Δ Werkervaring als Boomveiligheidscontroleur
- Δ Ervaring met teken- en boombeheer programma's
- Δ In bezit van minimaal rijbewijs B
- Δ Flexibele instelling
- Δ Kan zowel zelfstandig als in teamverband opereren
- Δ Woonachtig in omgeving Deventer - Zwolle of de bereidheid te verhuizen naar deze regio

ONS AANBOD

Wij bieden ruime mogelijkheden tot zelfontplooiing en een plezierige informele werksfeer in een groeiend bedrijf met prima arbeidsvoorwaarden. Deze functie is voor minimaal 1 jaar met de intentie op een vaste aanstelling.

UW REACTIE

Wil je reageren op deze functie? Stuur dan je sollicitatie met CV naar info@sekoboomverzorging.nl, t.a.v. mevrouw L. Swartjes-Geritse of stuur uw reactie per post naar SEKO Bos- en Boomverzorging, Kaagstraat 6, 8102 GZ RAALTE. Behoeft aan meer informatie? Bel SEKO, Liesbeth Swartjes, tel. 0572 36 05 57.

Bos- en Boomverzorging,
Landschapsonderhoud en Groenwerken
info@sekoboomverzorging.nl
www.sekoboomverzorging.nl

In dit nummer...

Nog meer argumenten?

Aan subjectiviteit heb je niets. Mooie plaatjes, fijne omgeving, sfeervolle dreeven en herinneringen aan vroeger zeggen niets en overtuigen evenmin. Alleen feiten tellen! Keiharde cijfers, concrete statistieken en doorgerekende plannen. Daar moet je bij 'ongelovigen' mee aankomen als je hen wat wilt bijbrengen over het belang van bomen en wilt proberen deze veilig te stellen voor de toekomst.

Eind vorig jaar hebben we ons met zeer geavanceerde instrumenten suf getrokken aan de Anne Frankboom, want hij zou op omvallen staan. De 170-jarige gaf geen krimp! Maar men was niet gerustgesteld. Deskundigen uit de wijde omtrek, tot over de landsgrenzen zelfs, moesten er aan te pas komen om met nog meer wijsheid betrokkenen van het tegendeel te overtuigen. Check, check en dubbel check! Elk risico moest worden uitgesloten. De angst regeerde.

Na afloop van elke bespreking om het eens te worden over de toekomst van de boom, begaf iedere deelnemer zich in een levensgevaarlijke situatie: het verkeer. Je weet dat de dood op de loer ligt. Maar met ongeveer duizend slachtoffers per jaar is statistisch gezien de kans niet zo groot dat het jou treft. Een dergelijk aantal accepteren we niet van de natuur. Een boom is een potentieel gevaar, een auto niet. Dat is ook wat Marjan van Elsland constateerde in haar afscheidsrede tijdens het middagsymposium 'Bomenperspectief 2050'. Op blz. 8 doe ik er verslag van.

In dit nummer dragen we harde argumenten aan om bomen in te zetten in de strijd tegen wateroverlast, want hevige stortregens zullen in de nabije toekomst steeds vaker voorkomen. Fred Tonneijck beschrijft hoe dat kan en welke bomen het beste resultaat geven.

Maar ook in dit nummer blijven we ondanks alles waarde hechten aan de verwondering over bomen. Koos van Zomeren is het overkomen en wellicht krijgt u zelf een extra impuls vanwege de aabare boommarker. Om de verwondering extra kracht bij te zetten hebben we vanaf heden een nieuwe invulling van de achterpagina met als eerste een impressie van 'onze oudste'.

Frank Moens

Over bomen en buien

De klimaatverandering brengt niet alleen een temperatuurstijging teweeg. Die verandering heeft ook invloed op de hoeveelheid neerslag en de pieken erin. De hevige buien gaan toeneemen, met als gevolg vaker overstromingen. Bomen kunnen bijdragen in het opvangen van de plotselinge waterhoeveelheid. Fred Tonneijck legt uit hoe.

4

Bomen zijn en blijven integraal onderdeel van onze samenleving

Op 22 november vond ter gelegenheid van het afscheid van Marjan van Elsland het symposium Bomenperspectief 2050 plaats. Van Elsland was de laatste in de reeks van zes boomdeskundigen die elk hun eigen visie gaven op de toekomst. Frank Moens zat op de eerste rij en legde het belangrijkste vast.

8

Boom voor Boom

Roelie de Weerd ging op bezoek bij schrijver Koos van Zomeren. Sinds het najaar van 2006 verzorgt hij wekelijks in NRC Handelsblad een artikel over bomen. Dankzij al zijn onderzoeken en gesprekken met liefhebbers kijkt hij tegenwoordig op anders naar bomen dan in al die jaren daarvoor.

10

En verder in dit nummer:

Bomen over marters	6	Column: Verbazing	17
Welke boom heeft de X-factor?	12	Kort nieuws	20
Boeken en zo	13	Helène van der Poel	23
De Judasboom vlamt in het voorjaar	14	Agenda	23
Creatieve oplossing voor behoud Anne Frankboom krijgt kans	16	Colofon	23
		Monumentale boomtopper	24

omslag:
Cercis siliquastrum - Judasboom
foto: Frank Moens

Over bomen en buien

Fred Tonneijck

De waterhuishouding van onze steden staat onder druk. Door de klimaatverandering stijgt de hoeveelheid neerslag. Vooral in de wintermaanden nemen de buien toe. In de stad staan regelmatig straten blank en lopen kelders onder water. De riolen kunnen de hoeveelheid water niet meer aan en stromen over. Daardoor komt er ongezuiverd water in onze rivieren. Het grootste probleem is vooral hoe om te gaan met die grote hoeveelheid neerslag die in korte perioden in de steden neervalt. In de steden worden nu maatregelen genomen om wateroverlast te voorkomen, ondermeer door regenwater op een andere wijze af te voeren. Kunnen bomen hierbij helpen?

foto: flickr.com/sole

Tegelijkertijd worden onze zomers warmer en droger. De afwisseling van natte en droge perioden en de mogelijke wateroverlast roepen op tot het op een duurzame wijze vasthouden van de neerslag in onze steden zelf, waterbuffering genoemd. Het belang van waterbuffering behoeft in het volgebouwde Nederland geen uitgebreide uitleg. Bij nieuwbouw en infrastructuur geldt als vuistregel dat nieuw te verhard gebied moet worden gecompenseerd door extra open water van tenminste 10 procent van het te verhard oppervlak. Maar in onze steden is ruimte schaars. Kunnen bomen hier een rol spelen om het water in de stad te houden?

Van natuur naar stad

In de natuur stroomt 10 procent van de neerslag over het grondoppervlak af naar open water. Bij toenemende verharding neemt de hoeveelheid neerslag die lokaal wordt vastgehouden, navenant af. In de compacte stad met 75-100 procent verhard oppervlak loopt het percentage water dat meteen wegstroomt op tot wel 55 procent (zie Tabel 1). In de natuur wordt ruwweg 50% van de neerslag in de bodem opgenomen (bodeminfiltratie), in een compacte stad is dit slechts 15%.

Ook de totale verdamping neemt af naarmate de bodem meer bedekt is met een verhard oppervlak (van 40 naar 30%, zie tabel 1).

Uit bovenstaande gegevens blijkt dat de vuistregel om het

nieuw te verhard oppervlak te compenseren met zo'n 10 procent open water duidelijk onvoldoende is voor een duurzame waterbuffering.

Hoe meer groen areaal in de stad, des te meer water er verdampt en in de bodem infiltreert, en des te lager het percentage afstromend water na neerslag. In vergelijking tot daken stroomt van parken maximaal nog maar 5 procent af. Voor tuinen van woningen ligt dit percentage op maximaal 15 procent en voor speeltuinen en sportvelden op 25 procent. Dus 75 procent of meer van de hoeveelheid neerslag die op het groen in de stad valt, hoeft niet anderszins te worden verwerkt.

Infiltratie van water in de bodem

Door infiltratie van regenwater in de bodem wordt het grondwater aangevuld. Infiltratie leidt ertoe dat de overtollige neerslag in de wintermaanden voldoende is om een goede ontwikkeling van de bomen in de drogere zomermaanden mogelijk te maken. Mits natuurlijk de bodem geschikt is voor voldoende infiltratie van regenwater. Bomen nemen door middel van hun wortels water op uit de bodem en brengen het als waterdamp in de lucht via de huidmondjes (transpiratie). Circa 95 procent van het opgenomen water verdwijnt door transpiratie. Een volwassen eik neemt 150 liter water per dag op. Een volwassen populier wel 10 maal zo veel. Door deze opname blijft een opwaartse beweging van bodemwater intact en blijven de bodems

vochtig. Gezonde wortelstelsels van bomen gekoppeld aan voldoende omzetting van organisch materiaal in de bodem hebben een positief effect op de capaciteit van bodems om water te bufferen.

Veel straat- en laanbomen groeien echter op slechte plekken waar de bodem te zeer is verdicht. Onvoldoende doorluchting en gebrek aan water verhinderen een gezonde ontwikkeling van de wortels, en dus van de bomen.

Regenwater infiltreert nauwelijks in deze verdichte bodems, waardoor water dus snel afstroomt, net zoals bij verhardingen gebeurt. Hier is dus winst te boeken door goede groeiplaatsen te creëren, door te zorgen dat de bodem niet verdicht is, en voldoende organisch materiaal bevat.

Interceptie van neerslag

Bomen onderscheppen de neerslag, wat belangrijk kan zijn als in korte tijd veel regen valt. Hydrologen houden duidelijk rekening met deze zogeheten interceptie bij de berekening van waterbalansen in de natuur. Bij stadsbomen is dit (nog) niet gebruikelijk. De interceptiecapaciteit is een maat voor de hoeveelheid water op bladeren en takken die na een bui verdwijnt door verdamping (evaporatie). Deze capaciteit varieert tussen soorten afhankelijk van de aard en de hoeveelheid van het oppervlak van bladeren en takken. Bomen met een relatief goede interceptiecapaciteit, staan vermeld in Tabel 2.

Opvallend is dat de capaciteit twee tot driemaal groter is voor naaldbomen dan voor loofbomen. Afhankelijk van de intensiteit van de bui zijn de bladeren na 10 tot 20 minuten met water verzadigd en begint water van het blad te druppelen. Dan loopt ook het opgevangen water via twijgen, takken en stam naar de stambasis. Zo 'oogsten' de bomen bij wijze van spreken de neerslag.

Een bos onderschept naar schatting 10-15 procent van de hoeveelheid neerslag. De hoeveelheid neerslag die door bomen in de stad wordt onderschept, is minder. In de Amerikaanse stad Sacramento bleken de bomen circa 2 procent van de jaarlijkse neerslag te onderscheppen. Dit kwam overeen met 570 liter water gemiddeld per boom per jaar. Effectieve soorten waren hier Siberische iep (*Ulmus pumila*), zilver esdoorn (*Acer saccharinum*), Amerikaanse populier (*Populus deltoides*) en Amerikaanse iep (*Ulmus americana*). Voor een andere Amerikaanse stad (Fort Collins) werden zelfs jaargemiddelde waarden gevonden van 4500 liter gemiddeld per boom. Het belang van de interceptie van neerslag door bomen wordt door

Amerikaanse onderzoekers in economische termen gewaardeerd.

Warmte-eiland

Niet alleen de hoeveelheid maar ook de slechte kwaliteit van afstromend water kan tot problemen leiden. Indien de neerslag wordt gebufferd, kunnen bomen een bijdrage leveren aan de zuivering van dit water.

Er is echter nog een belangrijk aspect. Hoe minder water verdampt, hoe minder de atmosfeer wordt gekoeld. Bij zonnig weer met weinig wind kan de temperatuur in Nederlandse steden soms wel drie tot vier graden hoger zijn dan in de omgeving. Dit wordt het stedelijk 'warmte-eiland'-effect genoemd. De snelle afvoer van regenwater en de geringe hoeveelheid groen in de stad worden mede als oorzaak aangegeven. De klimaatverandering zal het warmte-eilandeffect versterken. Vergroting van de bedekkingsgraad door bomen in de stad wordt beschouwd als een belangrijk hulpmiddel om het warmte-eilandeffect te verminderen. Voor de Verenigde Staten wordt geschat dat elke toename van één procent van de bedekkingsgraad door bomen resulteert in een additionele reductie van de temperatuurstijging midden op de dag met 0.04 tot 0.2 graad Celsius.

Bomen en water

Stadsbomen dragen dus op verschillende manieren bij aan het vasthouden van water in de stad, maar uiteraard is dit wel minder dan bossen kunnen doen. Bomen kunnen bijdragen door bij pieken de ergste druk op te vangen, door de infiltratie van de bodem te verbeteren en door de kwaliteit van het water te zuiveren. Bovendien dragen ze bij aan de leefbaarheid in de stad door het verlagen van de temperatuur in de zomer.

Het vasthouden van water in de stad is vooral geholpen met een toename van het areaal aan groen. Bomen kunnen hier uiteraard een plekje vinden. Maar zolang groen in de stad (en dus bomen) onder druk staat, kunnen we als alternatief ook nog omhoog kijken en de waterbufferende potenties van zogenaamde groene daken benutten, daken die voorzien worden van begroeiing. Groene daken bufferen 60 procent en meer van de neerslag. Deze kunnen echter nooit een kwalitatief gelijkwaardig alternatief vormen voor mooie, volwassen, goed uitgegroeide stadsbomen, maar dat zal ik de lezer van Bomennieuws niet hoeven uit te leggen.

Fred Tonneijck is als senior adviseur/onderzoeker werkzaam bij Triple E te Arnhem: fred@tripleee.nl

Tabel 1. De hoeveelheid afstromend water neemt van 10% tot 55% toe bij een toenemende verharding.

Bodembedekking	Evapotranspiratie *) (%)	Infiltratie (%)
Afstromend water (%)		
Natuur	40	50
10-20% verhard	38	42
35-50% verhard	35	30
75-100% verhard	30	15

*) Evapotranspiratie beschrijft de totale hoeveelheid waterdamp als gevolg van verdamping van water vanuit de bodem, het natte bladerdak en het oppervlaktewater (evaporatie) en vanuit de huidmondjes van de bladeren (transpiratie).

Tabel 2. Naald- en loofbomen met een relatief grote interceptiecapaciteit.

Naaldbomen	Loofbomen
<i>Abies spp.</i>	<i>Acer spp.</i>
<i>Picea spp.</i>	<i>Aesculus spp.</i>
<i>Pinus spp.</i>	<i>Fagus spp.</i>
<i>Pseudotsuga menziesii</i>	<i>Quercus spp.</i>
	<i>Tilia spp.</i>
	<i>Ulmus spp.</i>

Bomen over marters

Gerrit Visscher

Veel diersoorten zijn voor hun bestaan in meer of mindere mate afhankelijk van bomen. Bomennieuws start een serie waarin steeds één zo'n diersoort centraal staat. In dit nummer is dat de boommarter (*Martes martes*), een soort die zijn naam, adres en woonplaats verbonden heeft met bomen.

In Nederland komen volgens een redelijk betrouwbare schatting ongeveer 350 tot 400 dieren voor. Er zijn met zekerheid drie levensvatbare populaties vastgesteld, namelijk de gebieden Veluwe, Utrechtse Heuvelrug & Gooi en het Drents-Friese Woudengebied. Ook bestaat het vermoeden van een zelfstandige populatie in de Kop van Overijssel (moerasbos).

De boommarter is als kwetsbare soort opgenomen in de Rode lijst van zoogdieren in Nederland vanwege zijn geringe aantal, de beperktheid tot slechts enkele grote leefgebieden en de onrustbarende toename van de mortaliteit onder marters door toedoen van nachtelijk autoverkeer.

Bos om in te wonen, te eten en te nestelen

De boommarter heeft bos nodig om te kunnen leven. Hij is niet kieskeurig en neemt met veel soorten bos genoegen. Belangrijk is dat die bossen groot genoeg zijn en dat kleinere bossen een goede verbinding kennen door middel van landschapselementen. Natuurlijk bos is waardevoller en hoe ouder het bos, hoe liever.

In het bos moet voldoende voedsel te bemachtigen zijn, de marter moet er zijn slaap- en schuilplaats vinden en bovenal moet hij er kunnen nestelen. Dat klinkt raar want bij dit woord denk je toch eerder aan vogels. Er zijn dan ook twee vogel-soorten die door hun nestelgedrag belangrijk zijn voor boommarter.

De Groene en Zwarte specht hakken nestholtes in bomen, die voldoende groot zijn om in een later stadium ook ruimte te bieden aan de gemiddeld 2 tot 3 jongen van een martermoertje (het vrouwtje). Ook andere holtes of spleten in een boom kunnen op een bepaald moment door het moertje worden gebruikt. Dit gebruik hangt nauw samen met de beschikbaarheid van dergelijke bomen. Als die er niet is wordt ook toevlucht gezocht tot oude roofvogelnesten of nestkasten voor bosuilen. De laatste jaren wordt met wisselend succes geëxperimenteerd met speciaal voor marters ontworpen nestkasten, bijvoorbeeld in Flevoland met zijn nog jonge bossen.

Geschiede boomsoorten

Uit onderzoek is gebleken dat veel boommarters hun jongen werpen in beuken, vaak laanbomen. Dit is niet zo vreemd want daar hebben we er nog veel van en genoem-

De boommarter is een roofdier, met een soepel lijf ter grootte van ongeveer een kat, maar dan slanker. De vacht is bruin en de kop vrij spits met een donkere neus. Op die kop vrij grote oren met een lichte rand. Met zijn donkere kraalootjes en rechtopstaande oren maakt hij een pientere indruk. Opvallend is de ongeveer 25 cm lange pluimstaart. Hij lijkt daarmee wel op een grote eekhoorn en de kans op verwarring met deze soort is reëel bij een eerste, vluchtige blik. Een ander opvallend kenmerk is de lichte keelvlek, variërend van oranjegeel tot wit.

Foto: J. v.d. Greef

de spechtensoorten blijken ook zo hun voorkeur te hebben. Dit speelt vooral op de Veluwe en Utrechtse Heuvelrug, terwijl in Drenthe ook de zomereik een favoriete boomsoort is. Daar zijn relatief minder landgoederen en laanbomen maar er is wel oud eikenbos.

Vanwege harsvorming is naalddhout nauwelijks geschikt, maar uitzonderingen bevestigen de regel. In Drenthe en Utrecht zijn tenminste twee nestbomen bekend in grove den.

Juist het krooncontact is voor de boommarter belangrijk. Het dier verplaatst zich zeker wel over de grond, maar springen en jagen door boomkruinen is toch zijn specialiteit. Ook de nestboom wordt het liefst via aangrenzende bomen bereikt. Loodrecht naar beneden via zo'n gladde beukenstam is geen enkel probleem en in een mum van tijd is het dier in zijn holte verdwenen.

De boommarter is uitgerust met een goed stel niet intrekbare nagels. Bij het op de kop naar beneden zakken langs de stam worden de achterpoten als harkjes naar achteren geplaatst om zo het lichaam tegen de stam te kunnen houden. Bomen met een ruwe stam zijn helemaal een makkie.

Jonge boommarters zijn nog onervaren en dan blijkt die vlakke beukenstam tijdens hun klimoefeningen in de nestboom soms te glad. Het moertje zal een uit de boom gevallen jong veelal in de bek nemen en weer in het gat proppen. Als dat gat te klein wordt voor het groeiende kroost en ook de hygiëne een rol gaat spelen, verplaatst bijna iedere moeder haar jongen wel één of soms meerdere keren.

Voedsel en voedselverwerking

De boommarter eet van alles. Uit onderzoek weten we inmiddels dat zijn voedselpakket voor 38% uit knaagdieren bestaat, 21% uit vogels en dat dit wordt aangevuld met de specialiteiten van het seizoen: eieren en jonge dieren (voorjaar), larven van insecten (zomer) en fruit en bessen (herfst). De boommarter heeft voor het afgewerkte voedsel een fraaie oplossing. In de nestboomfase (maart-juli) worden de vaak getordeerde keutels in een oksel, op een tak of verdikking van de boom gelegd. Er ontstaat een latrine (zie foto op linkerbladzijde). Daarnaast worden ze ook op het bospad of op een kleine verhoging (let op liggende

stammen) in het bos achter gelaten, waarbij de functie van territoriumindicator een rol speelt. Ook het plassen vindt gewoon in de boom plaats en strepen langs de stam kunnen een marterindicatie zijn.

Tenslotte

Dit artikel biedt te weinig ruimte om meer over dit fraaie en veelal nachttactieve zoogdier te vertellen of te laten zien. Ga vooral eens kijken op de website van Werkgroep Boommarter Nederland (WBN): www.werkgroep-boommarternederland.nl. Denkt u een boommarter te hebben gezien of gevonden (eventueel een verkeersslachtoffer), dan wil de WBN dit graag weten.

foto: Gerrit Visscher

foto: Rob Schuitema ker

foto: Gerrit Visscher

Foto boven en vervolgens tegen de richting van de klok in:

Martermoertje met een gedode jonge duif op weg naar haar kroost.

Het dichte Nederlandse weggennet maakt het leven voor de boommarter steeds moeilijker en de sterfte (vooral territoriumzoekende mannetjes) door toedoen van nachtelijk autoverkeer neemt onrustbarend toe.

In deze spleet in de stam van een eik werden in 2007 twee jonge marters grootgebracht.

Spechtengaten vormen een geliefd onderkomen. In het hol is voldoende ruimte voor het grootbrengen van 2 à 3 jongen.

foto: J.v.d. Greef

Bomen Zijn en blijven integraal onderdeel van onze samenleving

Frank Moens

Bomenperspectief 2050: betekent dit steeds minder bomen en steeds meer steen en asfalt in onze woon-omgeving? Deze sombere kijk op het groen klonk niet uit de voordrachten van zes deskundigen op het gebied van stedelijk groen tijdens het middagsymposium 'Bomenperspectief 2050'. Wel staat er veel te veranderen door toenemende verdichting van steden en het opwarmen van het klimaat. Maar gesteund door mon-dige burgers en voortdurende kennisverbetering over bomen en nieuwe technieken liggen er veel kansen.

Het symposium vond op 22 november vorig jaar plaats ter gelegenheid van het afscheid van Marjan van Elsland, voormalig adviseur, directeur en ambassadeur van de Bomenstichting. De ongeveer 150 aanwezigen kregen een gevarieerde uiteenzetting te horen door zes sprekers die op verschillende wijze bij het stedelijk groen zijn betrokken. Teije Bakker, bestuurlijk van de Bomenstichting, was voor deze gelegenheid voorzitter.

Henri Rogaar - directeur Nederlands onderzoekcen-trum voor bomen, boom-technisch specialist, stelde zich allereerst de vraag of onze boomverzorgers in 2050 nog tot de wereldtop behoren? Een volmondig 'JA' was zijn antwoord. Hij baseerde dit op de hoge

kwaliteit van de vakopleidingen en daaruit voortvloeiende diplomering in de vorm van TreeWorkers, TreeTechnicians en Gecertificeerde Boomcontroleurs.

De tweede vraag betrof het effect van al die deskundigheid op onze bomen. Worden zij er beter van? Dit antwoord is wat genuanceerder. In de stedelijke omgeving wordt het voor bomen steeds lastiger. Het begeleiden tot volwassenheid en ook daarna duurzaam instandhouden is geen eenvoudige opgave. Door onze huidige kennis zijn we in staat wortelbunkers te ontwikkelen en de boom daarin te laten floreren, computergestuurd voorzien van vocht en andere stoffen. Technisch kan heel veel.

Daarentegen liggen er nog veel bedreigingen op de loer. We zijn bovendien nog steeds niet bereid écht in bomen te investeren en een standvastig beleid aan te hangen. In dat

verband dicht Rogaar de binnenkort van kracht wordende WABO (Wet Algemene Bepalingen Omgevingsrecht) kansen toe om tot een betere boombescherming te komen. We mogen die boot niet missen!

Hans Kaljee – Hoofdstedelijk

Boomconsulent, begon met de mededeling dat de verwachting is dat het conglomeraat Amsterdam tot 2050 met 1,5 miljoen inwoners groeit. De roep om woon- en werkruimte blijft en legt een claim op alle beschikba-

re gebieden. Het groen staat onder druk. Zelfs groene tuinsteden zijn hun toekomst niet zeker en volledige herbouw in combinatie met verdichting ligt op de loer.

Kaljee voorziet in toenemende mate een verandering van het groen van de stad. Inmiddels honderd jaar oude stadsbomen hebben een andere jeugd gehad dan bomen die nu aan hun eerste eeuw beginnen. Begin 20^e eeuw waren groeiomstandigheden verre van slecht: veel open verharding en meststoffen in de vorm van huisvuil en paardenpoep ruim voor handen. Nu worden bomen in toenemende mate geholpen om tot in de hemel te kunnen groeien. Ze gaan het dak op in enorme bloempotten, de zogenaamde bunkers. Als voorbeeld noemde Hans het dak boven de A10 en de spoorwegen. Daarop ontstaat een stuk stad compleet met park en sportterreinen. Hij stelt dat Hundertwasser (1928 – 2000), de Oostenrijkse kunstenaar en architect, zijn tijd vooruit was als voorvechter van een mens- en milieuvriendelijke bouwwijze waarin het groen op alle niveaus is geïntegreerd.

Ronald Mulder - voorzitter vakgroep groen, natuur en landschap van Vereniging Stadswerk Nederland,

voorziet dat de mondige burger een steeds grotere stem in de ontwikkeling van de woonomgeving gaat krijgen. Dat heeft voor een belangrijk deel te maken

met de teloorgang van de vakkennis bij de leidinggevend

van de gemeentelijke groenafdelingen. Vroeger waren dat groenspecialisten, nu zijn het opgeleide managers. Mulder mist de dialoog van de lokale overheid met hun burgers, uitzonderingen daargelaten, waardoor men niet op de hoogte is van wensen. Plannen worden doorgedrukt of lopen vast in de inspraak. Gevoed door informatie, eenvoudig toegankelijk via internet, zijn bewoners inhoudelijk goed op de hoogte van procedures en zijn ze in staat processen te sturen.

Woningbouwverenigingen daarentegen staan dicht bij de bewoners, zijn wel op de hoogte en krijgen mede daardoor veel verantwoordelijkheden opgelegd of nemen het over van de overheid.

Mulder concludeert dat het goed kunnen vertalen van vragen uit de samenleving, ook over het groen, de enige weg is om tot een beleid te komen dat wordt gedragen door die samenleving. Lukt dat niet dan is een landelijke 'Bomenpartij' niet ondenkbaar.

foto: San van der Molen

Edwin Koot - projectleider Bomenstichting, gespecialiseerd in boombehoud-procedures, bevond zich op de 22^e november midden in de strijd om het voortbestaan van de Anne Frankboom. Dankzij het feit dat er in de deelraad Amsterdam Centrum een

boomverordening van kracht is, was het mogelijk bezwaar te maken tegen de voorgenomen kap van de boom. Koot verwacht echter dat kapregels steeds verder worden afgeschaft. Men wordt baas in eigen tuin.

Hij voorziet ook dat de overheden daar op een gegeven moment van terug komen, omdat plannen blijven hangen in het overlegstadium. Houvast om tot besluitvorming te komen ontbreekt. In het algemeen is er geen visie en vindt er geen vertaling plaats naar beleid en uitvoering. Dat constateren we al geruime tijd. De verwachting is dat op een gegeven moment internationale habitatrichtlijnen het beleid zullen gaan bepalen. Bomen worden integraal onderdeel van de inrichting, volgens Koot. De klimaatveranderingen en toename in omvang van steden noodzaakt ons daartoe. Bomen zijn onmisbaar als luchtzuiveraar en airco, en dragen bij aan het verhogen van de leefbaarheid. De functies van bomen zijn in 2050 zodanig onderkend en zo geïntegreerd in de totaalvisie op de stedelijke inrichting dat kapregels niet meer bestaan.

Jitze Kopinga - bomenonderzoeker bij Alterra, Wageningen Universiteit en Research Centrum, constateert dat er internationaal consensus is over de opwarming van de aarde. Op het noordelijk halfrond zullen extremen gaan toenemen. Dit heeft tot gevolg dat er

meer hittegolven zullen optreden. Kopinga stelt dat in de stad de groeiomstandigheden voor bomen nu (droogte,

hitte) gemiddeld soms al veel extremer zijn dan wat we voor 2050 kunnen verwachten. Hij trekt een vergelijking tussen de reactie van bomen op klimaatverandering in de natuur en bomen in de stad. Bomen bezitten plasticiteit; ze kunnen zich handhaven wanneer er voldoende rek zit in hun biologische randvoorwaarden. Maar als grenzen langdurig overschreden worden, ontstaat er adaptatie; een natuurlijke selectie van individuen die genetisch het beste zijn ingesteld op veranderende omstandigheden. Door migratie, in Europa naar verwachting in noordoostelijke richting of naar hoger gelegen plaatsen, overleeft de soort het. Waarschijnlijk zal dit voor de beuk het eerst merkbaar zijn en zullen allochtone bomen zich in onze contreien duidelijker manifesteren.

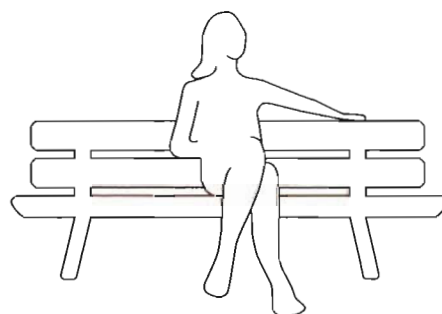
Voor de stad geldt in feite alleen de plasticiteit. Binnen de biologische randvoorwaarden blijven bomen in leven. Van natuurlijke verjonging en daarmee genetische aanpassingen is niet of nauwelijks sprake. Kopinga verwacht in de stedelijke beplanting echter niet al te grote veranderingen. Er is al een selectie geweest, want de omstandigheden zijn al aanzienlijk verslechterd.

Marjan van Elsland - voormalig directeur en ambassadeur van de Bomenstichting, idealist en stadsboomspecialist, hield haar laatste toespraak in functie bij de Bomenstichting. Jarenlang heeft ze geprobeerd door muren te breken en men-

sen terecht te wijzen op hun foute keuzen. De wijze les was dat een opening vinden en de dialoog aangaan een betere oplossing is. Toch blijft ze zich verbazen over de ongevoeligheid, het gebrek aan fantasie, dogmatisme en de bureaucratie. Het griezeligst is dat mensen de natuur niet meer in hun genen hebben. Was het vroeger een bondgenoot waar je met gepast respect en gezonde angst mee omging, nu lijkt het wel of afkeer en redeloze angst de boventoon voert. Afkeer van blad, beestjes en 'viezigheid'; angst voor teken, vallende takken en - bovendien - aansprakelijkheid. De angstcultuur krijgt ons steeds meer in de greep.

Onze grootste 'open deur' zijn onze kinderen, stelt Van Elsland. Ze juicht initiatieven toe van bijvoorbeeld de Boomfeestdag en het project Natuur-wijs van onder andere de Universiteit van Utrecht. Kinderen leren daarin niet alleen veel met hun hoofd, maar ook met hun handen en hun hart. Onder het motto 'gezonde bomen, gezonde mensen' zullen we ook in de toekomst moeten blijven zoeken naar de samenhang tussen bomen en mensen.

BOOM VOOR BOOM

“Mijn wandelingen zijn

Roelie de Weerd

Koos van Zomerén woont aan de rand van Arnhem met bos en park op loopafstand. Vanuit de ramen van zijn appartement kun je de bomen bijna aanraken. Met een pot thee onder handbereik, zitten wij aan zijn strakke zwarte eettafel. Na mijn eerste vraag, hoe na het thema koeien het thema bomen is ontstaan, hoef ik nauwelijks meer een vraag te stellen. Van Zomerén begint aan een lange monoloog en al mijn prangende vragen komen vanzelf aan bod. Na het verschijnen van zijn boek had hij met de hoofdredactie van NRC Handelsblad een gesprek over een nieuwe serie columns. Van hun kant waren ze benieuwd of hij wat met bomen kon doen. Daar was hij zelf ook wel benieuwd naar. Sterker nog, het thema bomen stond al lang op zijn lijstje. Hij schreef al veel over natuur en landschap. Daarbij was hij ook wel bomen tegengekomen, maar hij had er nooit serieus aandacht aan besteed.

“Natuurlijk kende ik wel het verschil tussen een beuk en een eik maar verder was ik niet gekomen. Aan de ene kant is het schandelijk als je zestig bent en nog niets van bomen weet. Aan de andere kant kun je daar je voordeel mee doen als je blanco dat veld ingaat. Ik volg mijn eigen belangstelling.”

De start

De onderwerpen zijn ontstaan uit zijn eigen nieuwsgierigheid. Voor informatie belde hij met deskundigen uit Wageningen of iemand uit zijn vriendenkring.

“Toen ik met deze onderneming begon heb ik ook contact opgenomen met Frank Moens van de Bomenstichting. We hebben toen een verkennende wandeling gemaakt in de buurt van Arnhem. Ook kreeg ik een lijst van monumentale bomen van de Bomenstichting. Daar zijn leuke dingen bij. Hier aan de Velperweg staat een Libanonceder, die staat er ook op. Die boom kende ik als kind. Als ik naar school fietste kwam ik er langs. En dan blijkt die op de lijst te staan. En dan pas zie je dat die wel bijzonder is. Dus het is een mengeling van herkenning met wat je nu weet. Dat is de verrassing. Dat levert voortdurend stof op om over te schrijven. Ik kijk nu meer naar bomen. Daarbij toets ik ook wat ik gehoord heb en inmiddels heb gelezen. Er zijn me bomen opgevallen en dingen aan bomen die mij voor die tijd zijn ontgaan, zoals bizarre vormen en het wortelgestel van beuken. Ook zie ik nu bijvoorbeeld veel meer kleur aan bomen, zoals bij berken. En mijn wandelingen zijn er ook door opgeknapt, ze krijgen daardoor meer inhoud. Op mijn wandelingen met de hond heb ik er nu een doel bij.”

Bewustzijn

“Een ander aspect is dat ik vanuit een rijke biologische ervaring veel heb geschreven over de natuur en vooral

Koos van Zomerén (1946) is schrijver. Hij debuteerde toen hij negentien jaar was met een dichtbundel. Dat was het begin van een schrijvend leven: romans, thrillers, essays en meer dan duizend columns. Lezers van NRC Handelsblad kennen hem van de voorpagina, waar hij drieënhalve jaar lang een dagelijkse column schreef over vogels, koeien, het landschap en zijn hondje Rekel. “Ik ben geen bioloog die is gaan schrijven. Ik ben een schrijver die in dit soort onderwerpen een thema heeft gevonden.”

Na een korte stilte, toen hij werkte aan zijn boek ‘Nog in morgens gemeten’, dat zich afspeelt in de polder bij Herwijnen, begon hij in oktober 2006 in dezelfde krant aan een nieuwe serie wekelijkse columns: ‘Boom voor boom’. Koos van Zomerén over zijn nieuwsgierigheid naar bomen, het landschap, de natuur en vergankelijkheid.

foto: Roelie de Weerd

er van opgeknappt"

over de dierenwereld. De mensen denken dat ik bioloog ben. Maar ik heb helemaal niet gestudeerd. Ik ben geen bioloog die is gaan schrijven. Ik ben een schrijver die hierin een thema heeft gevonden. Ik zoek in de eerste plaats de verbazing, de ontroering. Dat vind ik elementair bij het schrijven. Wat betekenen bomen voor mensen? Wat betekenen bomen in de stad? Hoe functioneert een boom? Is een boom een biologisch ding of is het een levend ding? Ik zie een boom niet als een ding, maar ik zie een boom ook niet als iets met een bewustzijn. Die twee dingen probeer ik bij elkaar te brengen, dat heeft mijn belangstelling. Als we het over bomen en planten hebben, dan praten we erover dat ze leven. Maar het is helemaal niet vanzelfsprekend om bomen tot levende wezens te rekenen.

Taalkundig doen we dat wel. Taal zegt: een boom leeft en een boom gaat dood. Is dat een kwestie van onnauwkeurig taalgebruik of klopt het? Het is wel zo dat in een boom hele processen gaande zijn waaruit je moet concluderen dat een boom tot het leven gerekend moet worden. Hij reageert op prikkels. De wind rukt er bijvoorbeeld een grote tak af en de boom begint onmiddellijk iets te doen om dat gat dicht te maken. Maar hij reageert ook om het evenwicht in de boom te herstellen door bij het wortelstelsel, ver van de plek waar het probleem is ontstaan, wat te doen. En dan denk ik: waar neemt die boom die beslissing? Waar zit het commandocentrum? Dat vind ik buitengewoon interessante vragen. Zo ook, als de boom weer tot leven komt na de winterslaap. Wie maakt hem wakker? Wat maakt hem wakker? Hoe registreert hij dat en welke beslissingen neemt hij dan?

Een punt is dus dat bomen en planten op prikkels reageren en daar wat mee doen. De vraag is of je daar ook een soort bewustzijn uit af moet leiden. En dat geloof ik niet."

Vergankelijkheid

"Ik zie geen menselijke trekjes in bomen. Ik geloof wel dat je met bomen kunt praten, maar ik geloof niet dat ze iets terug zeggen. Als je rust vindt bij een boom gaat dat niet van de boom uit. En als je rust vindt bij een zonsongang gaat dat niet van de zon uit, maar gaat dat van jou uit. Het zijn de omstandigheden waaronder je een bepaalde rust ervaart. Ik geloof niet in een bezielde natuur. Daar heb ik geen bewijzen voor, maar ik heb ook geen bewijzen voor het tegendeel. Als mensen met God kunnen praten, kunnen ze ook met bomen praten. De vraag is: krijg je antwoord? Het aardige van bomen is wel dat contact met bomen nooit oproept tot oorlog of geweld. Dus in die zin is het volkomen onschuldig als je rust vindt bij een boom. Sommigen zien de natuur ook als iets dat God heeft gemaakt. Je wordt in je leven steeds geconfronteerd met

vergankelijkheid en daar probeert iedereen een mouw aan te passen om het te accepteren, om je sterfelijkheid een plaats te geven. Sommigen geloven in dat verband in God, dan is het ook niet zo erg om dood te gaan, want dan ben je niet echt dood. In het hiernamaals begint immers het leven pas. Ik zie de natuur als iets wat ik onderga als ik buiten ben, met of zonder hond. Daar vind ik rust, wat

Ik ben geen bioloog die is gaan schrijven, ik ben een schrijver die in dit soort dingen een thema heeft gevonden.

andere mensen vinden in hun geloof in God."

Van Zomeren heeft meer met een eik dan met een beuk maar heeft voor de strategie van de beuk bewondering. "Als een beuk en een eik samen opgroeien, wint de beuk het altijd. De beuk is veel gehaider. Beuken investeren in

Ik geloof wel dat je met bomen kunt praten, maar ik geloof niet dat ze iets terugzeggen.

groeï, eiken in kwaliteit van het hout, maar daar heeft de eik zelf niets aan. Tussen de Wodanseik bij Wolfheze staat al vijftig of zestig jaar een stomp van de oude Wodanseik. Die boom heeft dat hout van een dusdanige kwaliteit gemaakt, dat die stomp hem al die jaren overleeft. Dan vraag ik me af waarom hij die energie heeft gestoken in de kwaliteit van zijn hout en niet, zoals een beuk dat heeft gedaan, in de hoogte en breedte en winnen van andere bomen. Als beuken oud zijn zie je ze onder je ogen vermolmen. Dat is toch veel handiger? Als je toch dood bent, laat dan het hout maar vergaan. Die beuk heeft eerder vrede met de vergankelijkheid dan een eik die zich tot lang na zijn dood verzet tegen de afbraak. Hoewel er wel heel mooie dingen gebeuren om die stam bij de eik, zoals de groei van paddenstoelen en varens. Als ik me verstop voor de hond, dan verstop ik me achter een eik, want dan heb je wat te doen. Er gebeurt zoveel in die groeven." Peinzend kijkt Van Zomeren even naar buiten en vat dan het gesprek in één zin samen: "Maar dat zie je pas allemaal als je het weet."

De serie 'boom voor boom' is eind maart afgelopen. De columns komen uit in een bundel die in augustus verschijnt.

De foto is gemaakt in het park bij zijn huis. Ter informatie: zijn hond heet Stanley (Rekel is dood).

Welke boom heeft de X-factor?

Helène van der Poel

Onder bovenstaande titel organiseert de Bomenstichting lokale verkiezingen. Niet voor de gemeenteraad of een nieuwe burgemeester, maar om de favoriete bomen in de gemeente te kiezen.

Wat maakt een boom nu tot de favoriete boom van mensen? Waarom spreekt juist die boom tot de verbeelding? Zijn mensen onder de indruk van die grote solitaire beuk die alle ruimte heeft gehad om uit te groeien tot een ware reus, of genieten zij van de overlevingskunsten van dat ene oude, krakkemikkige meidoortje op een verloren plekje? Of is het de kastanjeboom waaronder je in het najaar zakken vol met kastanjes kunt rapen? Wat we ons afvragen is: welke bomen hebben de X-factor?

Lokale verkiezingen en de campagne

Om vast te stellen welke bomen de X-factor hebben gaan we in zo'n twintig gemeenten verkiezingen organiseren. We gaan mensen prikkelen om actief met de bomen in hun omgeving bezig te zijn en na te denken over hun eigen beleving van bomen.

In deelnemende gemeenten kunnen mensen op een speciale website op hun favoriete boom stemmen. Zij geven aan wat hun favoriete boom is en waarom. Aan het einde van de verkiezingen worden de winnaars bekend gemaakt. Met een feestje, uiteraard. De winnende boom wordt gehuldigd, er komt een fototentoonstelling of een publicatie met de top tien of welk ander goed idee dan ook. Belangrijk is dat we veel mensen stimuleren om aan de verkiezingen mee te doen. Denk aan lokaal aanspreken van de personen die in de krant het verhaal vertellen over hun favoriete boom, of aan een serie bomenwandelingen door verschillende wijken, of een bijeenkomst met interessante sprekers in het stadhuis. Het spreekt voor zich dat we deze gelegenheid te baat nemen om bomen op een positieve manier onder de aandacht te brengen. Het moet een echt feest worden in de bomenverkiezingstijd.

Aanbevelingen voor de toekomst

De verkiezing van de bomen met de X-factor is op zich al het organiseren waard. Maar tegelijkertijd levert het

ook interessante gegevens op. We krijgen meer inzicht in welke bomen mensen aanspreken, waarover ze enthousiast zijn en waarom. De opgedane kennis kunnen we bijvoorbeeld in de toekomst gebruiken voor de ontwikkeling van (her)inrichtingsplannen.

Financiële steun

De uitvoering van dit project is mogelijk dankzij financiële ondersteuning van:

- Koninklijk Nederlandse Heidemaatschappij
- Plant Publicity Holland
- VSBfonds

Oproep

De verkiezingskaravaan moet nog van start gaan. Gemeenten die belangstelling hebben om aan deze verkiezingen mee te doen, kunnen contact opnemen met Helène van der Poel (030) – 2303 510 of hvdipoel@bomenstichting.nl.

Ueber allen Wipfeln

Der Baum in der Kulturgeschichte
Alexander Demandt (2002 / 2005).
Albatros Verlag.
366 bladzijden
ISBN 3-491-96140-8
prijs € 17,95

Dat bomen een alomtegenwoordige rol spelen in de cultuurgeschiedenis van zowat alle landen ter wereld willen wij, Nederlandse boomliefhebbers, best wel geloven. De meeste mensen zijn immers redelijk goed op de hoogte van bijvoorbeeld de eigen cultuurhistorische achtergrond van ooit aangeplante dorps- en stadslinden. En de betekenis van de 'Kerstboom' of, van heel recente datum, die van de inmiddels wereldbekende Anne Frank kastanje in Amsterdam kent iedere Nederlander. Jammer genoeg bestond er tot voor kort geen boek waarin bomen in ook de meest van ons verwijderde tijden en culturen overzichtelijk en boeiend beschreven worden. Die lacune is nu op briljante wijze aangevuld door de gerenommeerde Duitse historicus Demandt.

In acht hoofdstukken, elk ervan opgedeeld in precies 26 (van 'a' tot 'z') deelthema's, wordt de lezer meegenomen door de tijd, te beginnen die van de Joden en de vroege Christenen (hfst. 2), vervolgend die van de Oriënt, de Grieken, Romeinen, Kelten, Germanen en Slaven, Middeleeuwen, de tijd van Renaissance tot de Verlichting, en eindigend (hfst. 9) in de tegenwoordige tijd waarin natuurlijk speciale aandacht voor thema's als boomacties, de bedreigingen van houtkap, milieuvervuiling e.d., en boombescherming. Aan die hoofdstukken gaat een als algemene inleiding over de relatie bomen – mensen bedoeld hoofdstuk vooraf, terwijl in het laatste hoofdstuk, 10, een soort samenvatting en vooruitblik omtrent de belangrijkste issues gegeven wordt.

Het boek verveelt geen minuut omdat de auteur een enorme kennis heeft van het bestreken gebied die hij bovendien helder en fraai formulerend in tal van interessante wetenswaardigheden weet te typeren. De aanstekelijkheid van het boek wil ik exemplarisch toelichten met wat er in hfst. 2 (Joden en vroege Christenen) te lezen staat omtrent de beroemde of, als U wil, beruchte, maar in ieder geval mysterieuze Boom van de Kennis van Goed en Kwaad in het aards paradijs, beschreven in de Bijbel, boek Genesis. Wat voor boom was dat nou? Een appelboom (denk aan de ontelbare schilderijen waarop Eva Adam van een appel laat proeven)? Een vijgenboom (denk aan het vijgenblad waarmee de beiden hun edele delen bedekten na gezondigd te hebben)? Of nog anders? Demandt's op cultuurhistorische feiten steunende beschouwing van de paradijsboom is een genot om daaromtrent kennis van te nemen.

Het boek is verlucht met ettelijke fraaie en relevante afbeeldingen. Er is een gedegen literatuurlijst toegevoegd, alsmede een trefwoordenregister. En dit alles voor een

prijs duidelijk minder dan 20 euro. Valt er dan nog iets kritisch of iets negatiefs te zeggen? Wel, het is heel jammer dat het boek (nog) niet vertaald is in een ons meer toegankelijke taal als het Nederlands of Engels (de auteur gebruikt een buitengewoon rijke Duitse woordenschat, maar dat betekent dat ik herhaaldelijk het woordenboek moest raadplegen). Neem alleen al de titel, met daarin het woord 'Wipfeln'. Toevallig leerde ik ooit het wereldberoemde 4-regelige gedicht van Goethe (waarin dat woordje voorkomt in de tweede regel van het gedicht) van buiten, maar ik vergat wel wat 'Wipfeln' ook al weer betekent. Dus het woordenboek erbij: 'boomkruinen'.

Verder nog kritiek? Wel, geen enkel cultuurhistorisch boek als dit kan volledig zijn. Toch had ik, als Nederlander, graag in hfst. 9 gelezen dat de beroemde Unter den Linden Allee te Berlijn gemodelleerd werd naar het voorbeeld van het ontwerp van onze Jacob van Campen voor de lindelaan in het nog steeds bestaande en fraai gerenoveerde park van de toenmalige Prins Maurits von Nassau-Siegen te Kleef, destijds stedehouder in naam van de in Berlijn residerende Pruisische koning Friedrich. (Overigens lof voor hetgeen te lezen valt over de brute dendroclast ('bomenbestormer') Bonifatius die heden ten dage ook sarcastisch 'patroon van de boomvellers' zou mogen heten!)

Dit boek kan ik elke lezer, geïnteresseerd in bomen en hun betekenis voor mensen uit verschillende culturen en tijden, ten zeerste aanbevelen.

Dr. Piet G. Vos, Horssen

Oplossing kerstbomenpuzzel

De puzzel uit het winternummer 2007 leverde kennelijk nogal wat hoofdbrekens op want er kwamen maar elf (vrijwel) goede oplossingen binnen. Wij trokken hieruit als winnaars H. Thoen uit Hoorn, Marjolein van Hofweegen uit Aalst-Waalre en A.P. Kooijman van Rossum uit Huizen. Zij ontvangen elk het boekje De man die bomen plantte. Van harte gefeliciteerd!

De juiste invulling van de boompjes luidde:

- 1 re – rel – lier – vlier – vleier
- 2 es – les – stel – steel – stekel*
- 3 Se – els – slee – leest – stelen*
- 4 er – rek – berk – broek – bekort
- 5 pa – rap – spar – Paris – paria's
- 6 uk – keu – beuk – breuk – bunker
- 7 ik – eik – kiel – likje – blikje
- 8 ei – die – lied – linde – Leiden
- 9 de – den – Deen – Neede – eenden
- 10 Ur – uur – puur – puurs – Prunus

*zijn verwisselbaar

De Judasboom vlamt in het voorjaar

De *Cercis siliquastrum*, beter bekend als de Judasboom, is vooral in het voorjaar een opvallende verschijning. Nog voor de bladeren zich ontwikkelen, bloeit de boom in april/mei met fel paars-rose bloemen. Overal ontspruiten bloemknoppen, zelfs op dikkere twijgen en zwaardere takken. Deze bloei op het kale hout geeft hem een extra sierwaarde. De bloemen zijn vaak al aan het verwelken als de karakteristieke hartvormige bladeren verschijnen. Maar ook uitgebloeid en in blad blijft deze kleine boom zonder meer de moeite waard.

De Judasboom behoort tot de familie van de vlinderbloemigen, in het verleden vooral bekend als de onderfamilie *Papilionaceae*, van de *Leguminosae* (peulachtigen). Tegenwoordig is de naam *Fabaceae* gangbaar. Verwarring alom onder botanici, maar laat u zich daardoor niet afschrikken. De Judasboom is in allerlei opzichten een zeer fraai boompje en door zijn bescheiden afmetingen, van drie tot vijf meter hoog en een meter of twee, drie in doorsnede, bij uitstek geschikt voor een kleinere tuin. De boom heeft zaad in de vorm van peulen, vandaar de vroegere indeling bij de peulachtigen. Als de peulen in de zomer rijp worden verkleuren ze van groen naar bruin en in deze staat blijft een groot deel ervan de hele winter aan de boom hangen.

Waarom Judas?

Waar het verband met Judas vandaan komt is niet geheel duidelijk. In Bachs *Matthaeus Passion* wordt de soort genoemd als de boom waaraan Judas zich verhing, nadat hij Jezus had verraden. Dat lijkt echter onwaarschijnlijk, want in de Bijbel (*Matthaeus, Handelingen*) wordt geen boom genoemd bij de dood van Judas en staat er dat hij door een ongelukkige val om het leven kwam.

Meer plausibel is de vrije vertaling van een Franse naam voor deze soort, *Arbre de Judée*, waarmee 'Boom van Judea' wordt bedoeld en wordt verwezen naar de streek waar deze boom van oorsprong voorkomt.

Direct op de juiste plaats planten Judasbomen ontwikkelen een diepwortelend en grof wortelgestel. Dat maakt verplanten na verloop van jaren tot een moeizame en riskante handeling. De wortelbeschadiging kan gauw van die mate zijn dat de boom heel moeizaam de stress van de verplanting te boven komt en jarenlang staat te kwarren. Wat eigenlijk voor elke boom geldt is ook hier van toepassing: kies zorgvuldig de juiste plaats en laat het daar bij. De *Cercis siliquastrum* komt van oorsprong uit het mediterrane klimaat en uit gebieden flink landinwaarts in West-Azië. Een beschutte, warme en voedselrijke standplaats doet ze goed, evenals goed vochtdoorlatende grond. De literatuur is niet eenduidig over de vorstgevoeligheid. Het lijkt er op dat vooral jonge bomen last kunnen hebben van een stevige vorstperiode. De vraag is echter of we in ons huidige (en toekomstige) klimaat nog wel met vorst rekening moeten houden?!

Keuze in kleur en herkomst

De *Cercis* heeft zijn verspreidingsgebied op het noordelijk halfrond. Er zijn ongeveer tien wilde soorten bekend. Niet alleen in de hiervoor genoemde Europese en Aziatische regionen, maar ook in het oosten en westen van Noord-Amerika (*C. canadensis*, resp. *C. occidentalis*) en in het oosten en westen van China (*C. chinensis*, resp. *C. racemosa*) komt hij in het wild voor. Wilt u een *Cercis* met een afwijkende bloemkleur dan kan dat. De *C. siliquastrum* kent een witte variant 'Alba'. En wilt u het hele jaar feest met de *Cercis* dan moet u *C. canadensis* 'Forest Pansy' met donker purperrood blad kiezen. *C. can.* 'Snow Cloud' heeft bont blad.

Enorm oud en dus monumentaal worden Judasbomen niet. Met ruim een eeuw is de boom tegen de zuidgevel van Landhuis Bronlaak in Oploo een van de schaarse ouderen. Een fraai exemplaar staat tegen muur van Kasteel Sypsteyn in Loosdrecht.

Rechts van boven naar beneden:

- vruchten van *Cercis siliquastrum* blijven tot na de bloei in het jaar daarop aan de takken hangen;
- *C. sil.* 'Alba', de witte variant;
- *C. canadensis* 'Forest Pansy' heeft een schitterende herfstkleur;
- *C. can.* 'Snow Cloud' valt op met het bonte blad.

Creatieve oplossing voor Anne Frankboom krijgt

Frank Moens

Na maanden - soms letterlijk - touwtrekken over het voortbestaan van de Anne Frankboom viel op 15 januari een tussentijdse beslissing. De Commissie Bezwaar en Beroep van het Stadsdeel Centrum van de gemeente Amsterdam oordeelde dat het Stadsdeel juridisch gezien terecht de kapvergunning had verleend. De werkgroep Support Anne Frank Tree liet het er niet bij zitten en tekende beroep aan tegen deze uitspraak. Men vond dat de

bezwaarcommissie de tegenargumenten niet op de juiste waarde had geschat. Het oordeel van de commissie betekende niet het eind van deze internationaal bekende boom. In de afgelopen maanden zijn alternatieven bedacht om de veiligheid van de omgeving te waarborgen, mocht de 170 jaar oude reus bezwijken. Voordat de bladeren verschijnen, moet een futuristisch ogende stellage gerealiseerd zijn.

Het verhaal van de Anne Frankboom en de commotie over het voortbestaan ervan heeft afgelopen maanden breed uit alle media gehaald. Er is in ons land ook geen boom die de gemoederen zo lang en zo intens heeft beziggehouden. In de ruim 37-jarige geschiedenis van de Bomenstichting is dit niet eerder gebeurd.

Afgelopen zomer werd al gewerkt aan een alternatief plan om de boom te behouden. Echte consternatie brak pas uit toen half november vorig jaar Stadsdeel Centrum met eigenaar Pomes besloot de verleende kapvergunning te effectueren. Het gevaar voor omvallen was te groot geworden, vonden men. De Bomenstichting en enkele omwonenden, verenigd in de werkgroep Support Anne Frank Tree (SAFT) trokken gezamenlijk ten strijde om de kap tegen te gaan. Enkele personen uit die werkgroep richtten dit jaar de gelijknamige stichting op, die de vervolgstappen zet om de boom te behouden.

Beïrokken zien kansen

Hoe lang de kastanje standhoudt hangt af van de wijze waarop de parasitaire dikrand tonderzwam (*Ganoderma adspersum*) in de onderste drie meter van stam zich de komende jaren manifesteert. Door de zwam is een groot

Een dikrand tonderzwam groeit al enige jaren in de stam.

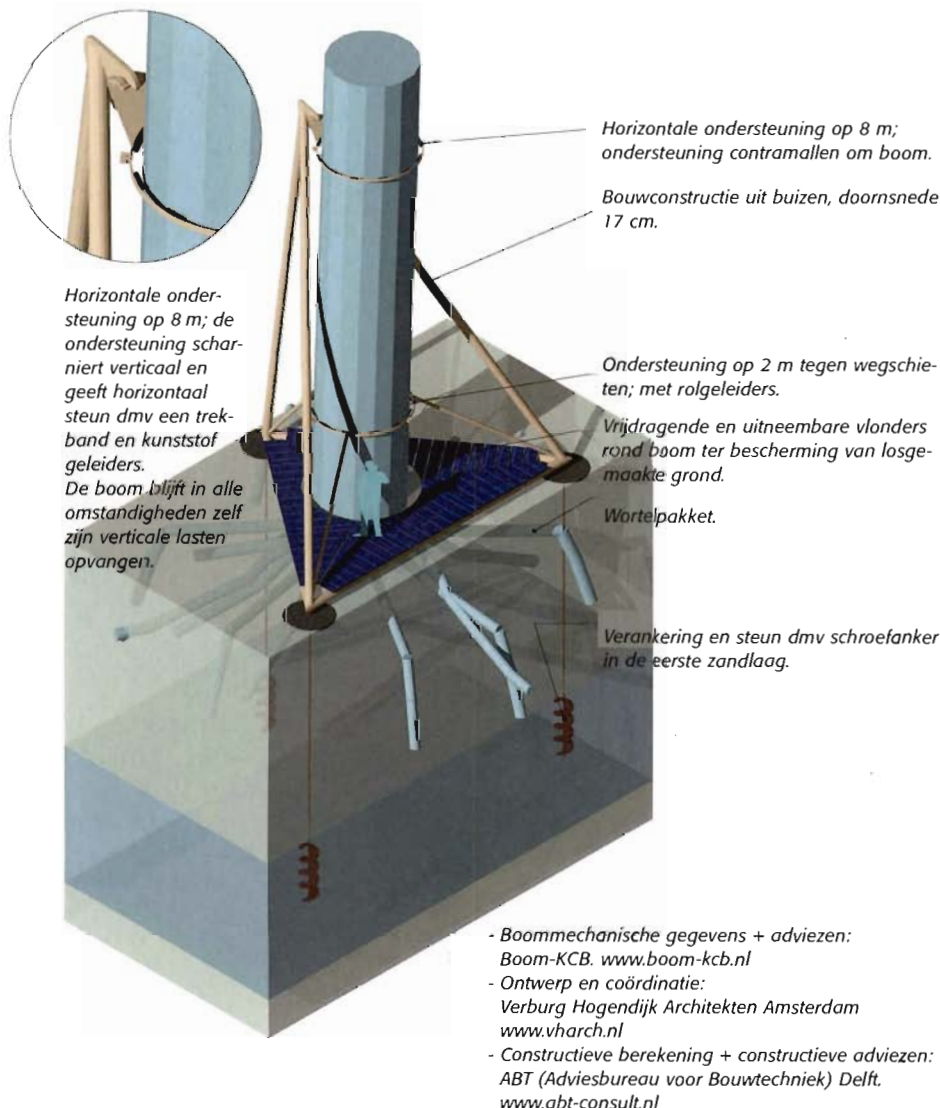

foto: Annemiek van Loon

behoud kans

deel van het hout rot en levert daarmee geen bijdrage aan de stevigheid. Voorstanders zijn ervan overtuigd dat de boom nog geruime tijd kan voortleven. Zij baseren dit op het oordeel van deskundigen uit binnen- en buitenland die met allerlei soorten geavanceerde apparatuur de boom in- en uitwendig hebben doorgemeten. Trekproeven wezen uit dat de boom voldoende stabiel is om hem nog tot het aankomende groeiseizoen zelfstandig te laten staan. En ook geluidstomografie toonde op drie plaatsen voldoende gezond hout om daarmee de kroon te kunnen dragen. Hoewel de deskundigen niet eensluidend waren in hun oordeel, was er wel overeenstemming dat de kastanje nog toekomst heeft en gaven ze hem het voordeel van de twijfel. Tussen de vijf en vijftien jaar zou haalbaar zijn. Tot mei biedt eigenaar Pomes de gelegenheid maatregelen te treffen. Ook Stadsdeel Centrum zal daarin meegaan.

Unieke oplossing

Voordat de boom is uitgelopen moet de speciaal ontworpen constructie gereed zijn die hem opvangt als zijn stam onverhoopt mocht breken. Een dergelijk stelling is nog niet eerder in ons land gerealiseerd en werd bedacht door Erik Platje van Boom-KCB en Rob Hogendijk van Verburg en Hogendijk Architecten. De boom wordt op twee plaatsen omarmd door vrij hangende ringen, maar staat verder geheel op eigen benen. De constructie werkt zodra de stam het begeeft. Deze blijft dan in de ringen hangen en de stalen pijlers zorgen ervoor dat de boom blijft staan.

Er is een snoeiplan dat in een periode van enkele jaren voorziet in het geleidelijk compacter maken en in evenwicht brengen van de kroon. Daarmee wordt de windbelasting minder en neemt ook de hefboomwerking op de onderstam af. Door dit in stappen uit te voeren kan de boom voldoende energie blijven leveren om de aantasting van de tonderzwam het hoofd te bieden. Ook moet een verouderde verankering worden vervangen.

Voorlopig slot

Over een paar maanden weten we of de plannen zijn uitgevoerd. In het volgende Bomennieuws komen we daar zeker nog op terug. Wilt u tussentijds de ontwikkelingen volgen dan raden we aan de website van de Bomenstichting (www.bomenstichting.nl) of van SAFT (www.support-anne-franktree.nl) te volgen. Wilt u zelf zien of de boom er nog staat dan kan dit met behulp van de webcam die vanuit de Anne Frankstichting op de boom staat gericht: www.annefrank.org/content.asp?PID=546&LID=2. Vanuit de dakkapel van het huis met het rode dak, aan de overkant van de tuin, had Anne Frank zicht op de boom.

Verbazing

Enkele artikelen die ik eind december las verbaasden mij. De lijst met adressen van maar liefst 71 boomverzorgingsbedrijven, geweldig zoveel boomdeskundigheid, prima voor onze bomen.

Een verslag van de klimaatconferentie met onze milieuminister op Bali en met Al Gore, die vertelde dat het met alles, zelfs het klimaat, na de verkiezingen in Amerika goed komt. Onze minister in juichstemming. Prima keuze lijkt me om te praten over aardopwarming als je de warmte aan den lijve ervaart op dat wonderschone eiland.

Het bericht dat het Springerpark in Schoonhoven na tachtig jaar een moderne uitstraling krijgt verweven met het ontwerp van de beroemde tuinarchitect, daarom worden de meeste bomen gerooid. Schandalig! Zou de tuinarchitect die dit bedenkt ook beroemd worden?

De 'Groeï in Groen' krant van Media Planet met milieukretologie over reinigingsmiddelen van mais, raapzaad, kokos, citrus, over de wereldgasvoorraad en de weinig transparante oliecijsers die nopen tot biovergisting opdat een neutrale kringloop ontstaat. Ik lees dat dit een wereldwijde groeiemarkt van dertig procent per jaar veroorzaakt, mits de overheid implementeert. Er staat dat biomassa in verschillende gedaanten komt. Dit schrikbeeld moet Gore dunkt me wegnemen, voordat de mens met wereldvoetafdruk en al verwordt tot biomassa, vergelijkbaar met de koffieschillen die, om logistieke reden geperst, van Brazilië hierheen vervoerd worden om, staat er, UTZ gecertificeerde groene stroom van te maken.

De vereniging van beleggers voor duurzame ontwikkeling ziet volop kansen: "geld bepaalt het beeld van de wereld, het is dus belangrijk duurzaamheid van de kapitaalmarkt te stimuleren" staat er en ook dat multifunctionals klimaatneutraal printen en dat klimaathypothek, energieneutrale huizen en groen consumeren gunstig zijn voor de klimaatbestendige stad en dat de groene stekkerjaarprijs een duurzaam initiatief is dat rationeel en emotioneel is verankerd. En dat pindadoppen, trapondersteuning en de gratis greenchoise zadelhoes nodig zijn voor duurzame mobiliteit maar dat dit geen ethisch probleem is omdat concurrentie tussen energiegewas en voedingsgewas verdwijnt.

Ook verbaasd? Welnu, milieu blijkt prima handel, een milieukreet genereert geld.

Heeft dit met bomen te maken? Jazeker, denk aan de honderdduizenden CO₂compensatiebomen die worden geplant vanwege de vliegreisjes van de Balinese milieupraters, Gore in zijn privéjet voorop. We hebben onze snelle groei aan Al Gore te danken zegt de bomenplantende Trees for Traveldirecteur in die milieukrant. In 2008 krijgt hij ook veel aan burgemeester Cohen te danken, ik las dat hij dan compensatiebomen moet planten voor de verwarmde Amsterdamse terrassen.

Helaas worden veel bomen beheerd alsof er geen 71 boomverzorgers zijn en gerooid alsof ze geen CO₂ opslaan.

Wat kan je zelf? Begin ergens. Ik heb mijn kerstboom boomvriendelijk, onder verdoving versnipperd naar Brazilië laten vliegen ter compensatie van de koffieschillen die mijn kerstboomlampjes deden branden.

Douwe van der Heij

GB BoomBeheer

- Snel en eenvoudig invoeren van boomgegevens
- Veldinventarisatie en VTA controle, ook via GIS en met GPS
- Flexibele en complete rapportagefuncties.
- Flexibele gegevensmenu inrichting.
- Krachtige grafische koppelingen.
- Automatische werkplanning aanmaak volgens CROW richtlijn
- Module Boomwaardering voor onderbouwing van "Groene kaart" kapvergunning beleid.

GB Kapvergunning

- Automatisering behandeling kapaanvragen.
- Objectieve bepaling van boomwaarde en mate van overlast
- Belangenafweging tussen behoud en verwijdering van de houtopstand.
- Aangepast aan nieuwste inzichten inzake kapvergunningen.
- Statusbewaking van procedures.
- Correspondentie via standaardbrieven
- Controle van herplantplicht.

Groenestein Beheerssoftware

automatisering voor beheer
van de openbare ruimte

tel: (0317) 41 76 47

www.gbor.nl

Projectbegeleiding
Onderzoek
Advies

Hoogendoorn
Boomadvies

Prins Bernhardstraat 28 • 2825 BE • Berkenwoude
Tel: 0182 367871 • www.hoogendoornboomadvies.nl

→ Overheid → Bedrijven → Instellingen → Particulieren

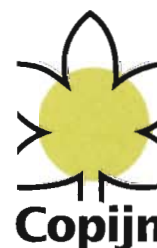
Met
aandacht
seizoenen
vooruit

www.vanhelvoirtgroenprojecten.nl

• aanleg	• verplanten
• onderhoud	• snoeien
• boomverzorging	• rooien
• grondwerken	• standplaatsverbetering
• bestratingen	• gronduitwisseling
• daktuinen	• onderzoeken
	• bemesten
	• BIM

VAN HELVOIRT
GROENPROJECTEN BV

Oosterwijklaan 8A • 5056 RD Berkel-Enschot • Telefoon (013) 540 82 00 • Fax (013) 540 82 01 • www.vanhelvoirtgroenprojecten.nl

TUIN- EN
LANDSCHAPSARCHITECTEN

BOOMSPECIALISTEN
EN REALISATIE

Copijn is een toonaangevend
bedrijf voor ontwerp, advies
en realisatie van bijzondere
groenprojecten.

De boomspecialisten bij Copijn
zorgen voor een goede conditie
van uw bomen.

WWW.COPIJN.NL

www.boomtotaalzorg.nl
030-6011880

BOOMTOTAALZORG
VAN JAARSVELD/VAN SCHERPENZEEL

HET BETERE 'BOOMWERK'

snoeien, verbeteren groeiplaats, (ver)planten, vellen, bestrijden eikenprocessierups

EEN ANDERE KIJK OP BOMEN

boombeleid, boombeheer, onderzoek en advies, VTA en nader onderzoek, begeleiden groenprojecten, bomen effect analyse, directievoeren, taxatie

Arbori-Arnhem Boomverzorging & Advisering
Vredesteinsestraat 4

6665 LG Driel

tel : 026-47 22 718 GSM: 06 - 53 75 26 65

fax : 026-47 23 823

E-mail: arbori-arnhem@hetnet.nl

www.arbori-arnhem.nl

- boomverzorging
- beheerplanning
- inventarisatie
- onderzoek en advies
- taxaties

Bomen met lindeluis, kastanjemineermot of bladluis? TreeGuard is het middel.
TreeGuard is milieuvriendelijk en is gemakkelijk toe te dienen.

Amersfoortseweg 205
3888 NM Nieuw Milligen
gemeente Apeldoorn
T.: 0577-456561
F.: 0577-456532
its@poelbosbouw.nl
www.poelbosbouw.nl

tree
Guard

VARA en Bomenstichting beginnen 'Meldpunt Kappen'

Veel gezonde bomen worden gekapt ten behoeve van een reconstructie. Naar aanleiding van een aantal recente voorbeelden is Vara's Vroege Vogels samen met de Bomenstichting gestart met een 'Meldpunt Kappen': help mee om de omvang van het 'gezonde bomen kappen' in kaart te brengen. De website opende zondag 10 februari. Binnen vier dagen waren er al ruim 500 kapgevallen gemeld.

Bij veel reconstructies is het eigenlijk niet nodig om de bomen te kappen.

Maar de huidige manier van werken bij deze projecten leidt vaak tot dit ongewenste resultaat. Bomen komen meestal te laat in beeld, als ontwerpers en architecten hun plannen al hebben ontvouwd. Onze boodschap is: bomen en reconstructies kunnen goed samengaan. Zorg dat de informatie over de bomen vroegtijdig wordt ingebracht bij de planvorming en betrek er boomdeskundigen bij. Dit spaart niet alleen veel bomen, maar resulteert ook in een gezonde en aantrekkelijke leefomgeving. Dit betekent winst op alle fronten.

Worden er bij u in de buurt bomen bedreigd met onnodige kap? We willen het graag weten. Meld deze op het meldpunt: <http://vroegevogels.vara.nl/Kappen.274.0.html>

Overzicht van een bewogen jaar 2007

San van der Molen

2007 was voor de Bomenstichting zeker geen gemiddeld jaar. Naast de jaarlijks terugkerende zaken zoals nieuwe publicaties, projectplannen, donateursexcursies en workshops voor de vakwereld hadden we dit jaar flinke verschuivingen op kantoor en een enorme aandacht van de media voor de inspanningen rond de Anne Frankboom.

Aandacht voor Monumentale Bomen

We startten in 2007 relatief rustig, met de publiciteit rond het nieuwe boekje 'Geef Monumentale bomen een toekomst'. Met de constatering dat we, bij ongewijzigd beleid, jaarlijks 1% van de monumentale bomen verliezen en met aanbevelingen om hierin verbetering te brengen.

Om meer te kunnen doen aan de juridische bescherming van monumentale

Friso de Zeeuw, directeur Nieuwe Markten van Bouwfonds MAB Ontwikkeling, krijgt het eerste boekje 'Samenspel' van Helène van der Poel overhandigd.

bomen, en om meer gemeenten te kunnen ondersteunen in het verbeteren van hun bomenbeleid, vroegen we in mei de donateurs om een extra bijdrage. Het leverde een mooie score van ongeveer 15.000 euro op. Het register van monumentale bomen werd verder bijgewerkt: in 2007 waren de provincies Groningen, Zuid-Holland en Noord-Holland aan de beurt. Eigenaren van monumentale bomen ontvangen inventarisatieformulieren en worden verzocht die ingevuld aan de Bomenstichting te retourneren. Omdat niet iedere eigenaar de papieren terugstuurt is het nodig vrijwilligers te werven. Zij zorgen ervoor dat ontbrekende gegevens alsnog worden opgespoord. Bovendien wordt vanuit het kantoor in Utrecht het nodige telefonische en

internet-speurwerk gedaan.

Ook de Dierkx-lezing, dit jaar voor het eerst niet in het Nederlands, stond in het teken van monumentale bomen. De Engelse specialist Neville Fay lichtte onder de titel 'Ancient Trees' de speciale kenmerken en behoeften van zeer oude bomen toe. Voor boomspecialisten is bovendien een workshop met Neville Fay georganiseerd.

Samenspel tussen bomen en bouwen

In het voorjaar werden door een jury de tien meest inspirerende voorbeelden gekozen van bouw- en infrastructuurwerken waarbij bomen bewust ingepast zijn. Zeventig voorbeelden waren met hulp van zes Larenstein-studenten verzameld. De winnende projecten werden in de publicatie 'Samenspel tussen bomen en bouwen' vastgelegd. Om deze goede voorbeelden zoveel mogelijk te verspreiden was er in juni een symposium waar vertegenwoordigers van de projecten een presentatie gaven en diverse sprekers het belang van bomen voor bouwprojecten toelichtten.

Henk Wijnen overleden

Op 12 januari overleed op 79-jarige leeftijd contactpersoon en ereadviseur Henk Wijnen uit Valkenswaard. In zijn woonplaats en omgeving was hij als bomenman bekend en behartigde hij met verve het gedachtegoed van de Bomenstichting.

Henk was een man van de stille diplomatie en de geleidelijke weg. Met deze strijdwijze kreeg hij veel voor elkaar bij gemeenten als het gaat om aandacht voor en behoud van bomen. Dankzij zijn inspanningen werden Monumentale bomen een begrip bij ambtenaren en publiek.

Meewerken aan de Bomenschouw in Overijssel en Brabant?

Het vierde jaar van de Bomenschouw tweede ronde is ingegaan. Per direct zoekt de Bomenstichting hulp van vrijwilligers bij het schouwen van monumentale bomen in Overijssel. Tegen de zomer geldt dat ook voor de provincie Noord-Brabant. Heeft u tijd en bent u in staat in uw woonomgeving objecten uit het Landelijk Register van Monumentale Bomen te bezoeken en aan de hand van eenvoudige criteria te beoordelen? Neem dan contact op met Annemiek van Loon. Zij is op werkdagen, m.u.v. woensdag bereikbaar op telefoon 030-2303510 of per e-mail: avloon@bomenstichting.nl

Johan Loermans aangesteld

Per half februari is Johan Loermans (32) in dienst gekomen als coördinator vrijwilligers en lokale activiteiten.

Concreet houdt het in dat hij werkt aan het project 'Welke bomen hebben de X-factor?' (zie blz. 12).

Verder is hij aanspreekpunt voor contactpersonen, boombeschermers en veldmedewerkers voor de bomenschouw.

Johan is bioloog.

Model Bomenverordening

In de zomer verscheen de nieuwe Model Bomenverordening. Bij gemeenten bestond grote behoefte aan een leidraad voor hun bomenbeleid, nadat in 2006 de discussie over het kapvergunningstelsel was losgebarsten. De nieuwe modelverordening is uitgegeven als cd-rom, met een begeleidend boekje. Het model geeft twee varianten voor het opstellen van de bomenverordening: het algemene model en het model groene kaart. In juli, oktober en november werden workshops voor (groen)beleidsmedewerkers van gemeenten gegeven. 101 gemeenten en 6 boomverzorgingsbedrijven of adviesbureaus hebben zich hier laten bijscholen.

Mensen voor bomen

Het netwerk van contactpersonen en vertegenwoordigers van lokale natuurorganisaties is in 2007 verder versterkt, hun aantal groeide naar 186 personen. Bovendien zijn 9 van hen actief als regiocoördinator.

Het netwerk is nu actief in 142 gemeenten. Tientallen acties om bomen te behouden op diverse plaatsen in het land zijn dan ook door contactpersonen begeleid. Bovendien werd minstens even vaak door diverse contactpersonen hard gewerkt aan het verbeteren van het bomenbeleid in hun gemeente. De resultaten over 2007 zullen in het voorjaar van 2008 duidelijk worden als alle contactpersonen hun informatie hebben ingestuurd.

Bomenbeleid

Behalve met de publicatie van de Model Bomenverordening is ook direct, in reactie op concrete gebeurtenissen, gewerkt aan het verbeteren van bomenbeleid. Een gemeente die opvallend nonchalant met zijn monumentale plataan was omgesprongen is publiekelijk op de vingers getikt; bij de dreigende kap van honderden bomen langs de Lekdijk is actie gevoerd om de plannen bijgesteld te krijgen en tenslotte staan we nog steeds op de bres voor de bomen in Groenlo, die dreigen te moeten wijken voor het herstel van historische stadswallen.

Verschuiven op kantoor

Letterlijk en figuurlijk. Twee beeldbepalende medewerkers namen afscheid dit jaar: bomenschouw Luc Noordman en ambassadeur en voor-

malig directeur Marjan van Elsland. Met respectievelijk 16 en 32 jaar in dienst zijn zij beiden van vitaal belang geweest in de opbouw en consolidering van de Bomenstichting. In mei mochten we echter ook iemand verwelkomen: Annemiek van Loon, stadsbomenspecialist en voormalig docent van hogeschool Larenstein versterkt sindsdien het team. De letter-

foto: San van der Molen

lijke verschuivingen vonden in de zomer plaats toen we het meubilair van de stichting Natuur & Milieu konden overnemen. Aanleiding om de al jaren uitgestelde opknabbeurt voor het kantoor ter hand te nemen.

Tenslotte

Het jaar eindigde behoorlijk hectisch, met de gebeurtenissen rond wat inmiddels wel de bekendste paardenkastanje ter wereld mag heten: de Amsterdamse Anne Frankboom. Zie hiervoor het artikel op bladzijde 16 in dit nummer.

Massaria-schimmel funest voor platanen

Vanuit het zuidoosten rukt in platanen de schimmelziekte Massaria (*Splanchnonema platanī*) in Nederland op. Deze Massariaziekte zorgt voor aantasting van takken die daardoor op korte termijn 'spontaan' kunnen afbreken. Aangezien de aantasting aan de bovenzijde van de tak plaatsvindt is het vanaf de grond doorgaans niet mogelijk de aanwezigheid van Massaria vast te stellen.

De Plantenziektenkundige Dienst organiseerde voor de vakwereld een workshop op 30 oktober 2007. Eerder werd door Boomadviesbureau de Groot en de Bomendienst Limburg al een studiedag georganiseerd waar de Duitse deskundige prof. R. Kehr een lezing over Massaria hield. Hieronder volgt een samenvatting van het workshop-verslag van 30 oktober.

foto: J.W. de Groot

Massaria tast vooral de bovenzijde van takken aan. Breuk is het gevolg.

Massaria is sinds 2007 officieel in Nederland aanwezig. Tussen 2002 en 2006 zijn echter in Sittard-Geleen tien incidenten met vallende takken uit platanen geregistreerd. Mogelijk waren dit ook al Massaria-aantastingen. De schimmel infecteert takken in de bast, de bovenkant bij de takaanzet wordt aangetast. De boom grendelt vervolgens de tak af en afbreken is het gevolg. Tot nog toe is het antwoord op

Massaria: uitsnoeien van de aangetaste takken. In Geleen zijn 30 bomen waarin Massaria-aantasting werd geconstateerd teruggesnoeid tot de zogenaamde nulsituatie.

Maastricht, Geleen en Kerkrade monitoren inmiddels hun platanen. Controle van platanen op Massaria is echter een kostbare zaak, omdat alleen van bovenaf te constateren is of de boom aangetast is of niet.

In Mannheim en Keulen, waar men al langer ervaring met de ziekte heeft, zijn de extra uitgaven inmiddels respectievelijk € 500.000 en € 150.000 per jaar. Hoge temperaturen en weinig water lijken de verspreiding van Massaria te bevorderen. Bomen in trottoirs lijken vatbaarder dan bomen in parken. Het is nog onduidelijk of het uitsnoeien afdoende is, daarvoor is drie tot vijf jaar onderzoek nodig.

Waarom de ziekte zich recent zo heeft uitgebreid is nog een vraag. Mogelijke antwoorden zijn:

- Er is meer aandacht voor het probleem, daardoor zijn er betere waarnemingen.
- De infectiedruk is in een aantal jaren opgebouwd door gunstige omstandigheden. Daardoor zijn nu dikkere takken aangetast, met meer zichtbare schade.
- Schimmelsporen zijn verspreid in nieuwe gebieden.

Adviezen

Het aanwezige platanenbestand monitoren, vooral na een droge warme zomer en vooral bij bomen in verharding. Controle per hoogwerker en door opgeleide mensen. Aangetaste takken uitsnoeien. De takken versnipperen en composteren (boven 60 graden). De Plantenziektenkundige Dienst zal een folder over deze aantasting uitbrengen.

Welke boom heeft de X-factor?

Meer informatie over dit nieuwe project van de Bomenstichting op bladzijde 12

Redacteur Bomennieuws gezocht

De redactie van Bomennieuws zoekt versterking. Wie wil er als vrijwilliger meewerken aan de inhoud van het kwartaalblad?

Beschik je over de nodige bomenkennis, beheers je de Nederlandse taal goed in geschrift en beschik je bovendien over enthousiasme om bezig te zijn met het schrijven en redigeren van

artikelen dan hopen we een reactie van je tegemoet te zien. De redactie komt vier keer per jaar in Utrecht bijeen om de inhoud van het eerstvolgende nummer door te nemen en de totale voortgang te bespreken. Bel of mail met Frank Moens 030-2303510 (9-13 uur) of fmoens@bomenstichting.nl

Machtige bomen

Op 10 februari ging het 'Meldpunt Kappen' de lucht in. Dit meldpunt heeft als doel de omvang van het kappen van gezonde bomen in kaart te brengen. Vier dagen later waren er al meer dan vijfhonderd reacties binnen. De meldingen bij elkaar opgeteld geven aan dat er op dit moment plannen zijn voor de kap van duizenden gezonde bomen. Maar wat ook heel goed zichtbaar wordt, is het grote aantal mensen dat zich betrokken voelt bij de bomen en zich wil inzetten voor het behoud ervan. Maar helaas, deze betrokkenheid is voor velen op een grote teleurstelling uitgelopen.

Het is vaak ook zo'n ongelijke strijd. De gemeente en de projectontwikkelaar met hun hele organisatie versus de groep burgers die opkomt voor het groen in de omgeving. Je moet vaak jurist, boomdeskundige, bouwkundige, verkeerskundige in één zijn om partij te kunnen bieden.

Want wat is er aan de hand in die gevallen waar gezonde bomen onno-

dig verdwijnen bij reconstructies? De bomen zijn vaak helemaal niet in de planvorming meegenomen: over het hoofd gezien of bewust genegeerd. En de plannen zijn ten tijde van de inspraak al in zo'n vergevorderd stadium dat er weinig animo meer is om deze aan te passen. En dan begint het 'gelijk krijgen'. Zo wordt een scala aan argumenten aangedragen om de plannen te rechtvaardigen.

De bomen zijn in slechte conditie, is een veel gehoord argument. Maar zijn de bomen nu daadwerkelijk zo slecht, of is er sprake van achterstallig onderhoud? Is het voorgestelde alternatief bouwtechnisch echt niet mogelijk? En is de verkeersveiligheid van een weg werkelijk beter als er geen bomen langs de weg staan? De strijd wordt met argumenten gevoerd, maar het is in feite onwil met een grote letter 'O' waar het om draait.

Soms zou je willen dat de bomen zelf de macht in handen konden nemen. Dan denk ik aan de ontzagwekkende

'beukwilg' uit Harry Potter of de reusachtige enten die in opstand komen in 'Lord of the Rings'. Zou het niet geweldig zijn als alle bedreigde bomen hun takken schudden, hun wortels krakend losmaken uit de aarde en met hun reusachtige omvang oprukken naar de inspraakavond. Even met hun takken op tafel slaan en brommen: 'Hé, ik sta al honderd jaar op die plek, vind je mij niet mooi dan? Een beetje respect voor mijn leeftijd, jongeman!' Als je tegenover zo'n reus van vijftwintig meter staat, dan moet je daar toch ontzag voor hebben. Daar kunnen wij met elkaar niet aan tippen.

In kort nieuws kunt u meer over het 'Meldpunt Kappen' lezen.

Helène van der Poel,
directeur

foto: Anne Alders

colofon

33e jaargang, nummer 1, lente 2008

ISSN 0166-784 X

Verschijnt 4 x per jaar, oplage: 4500 stuks

Redactie: Florentine van Eeghen, Douwe van der Heij, Maartje Nelemans, Erik Platje, Roelie de Weerd

Eindredactie: Aart de Veer

Vaste medewerkers: San van der Molen (kort nieuws)

Hoofdredactie, vormgeving en advertenties:

Frank Moens (fmoens@bomenstichting.nl)

Basisvormgeving: Westbroek en Ter Haar

Redactieadres: Bomenstichting,

Oudegracht 201 bis, 3511 NG Utrecht

Tel: (030) 230 35 10 (van 9.00-13.00 uur),

Fax: (030) 231 03 31

www.bomenstichting.nl

Postbank: 2108755

Druk: Van den Berg's Drukwerken - Maarn

Gedrukt op Reviva Print 100 grams.

Overname van artikelen en berichten na overleg met de redactie.

De Bomenstichting zet zich sinds 1970 in voor het behoud van bomen in de stad en op het platteland.

Donateur wordt u voor minimaal € 20,- p.j.

Beschermvrouw:

Hare Majesteit de Koningin

10 april en 20 mei

'Bouwen rond Bomen'

Workshop Bomenstichting

In deze workshop wordt geschetst hoe bestaande bomen onderdeel uit kunnen gaan maken van planprocessen. Kennis van technische mogelijkheden en oplossingen op boomgebied maken het inpassen van bomen voor verschillende disciplines meer grijpbaar.

Voor ontwerpers, beleidsmedewerkers en boombeheerders.

Voor informatie over lokatie en kosten zie: www.bomenstichting.nl

22 april

'Monumentale Bomen'

Workshop Bomenstichting

Monumentale bomen passen niet in het standaardbeheer en zelfs specifiek bomenbeleid toegeschreven op monumentale bomen biedt slechts een kader voor de weerbarstige praktijk rond deze groep. Ze zijn van de buitencategorie en vragen om extra begrip en vaak ook extra geld. Deze workshop biedt inzicht in de betekenis van deze bijzondere groep bomen en geeft aanbevelingen voor het beleid. Bedoeld voor beleidsmedewerkers en boombeheerders.

Voor informatie over lokatie en kosten zie: www.bomenstichting.nl

17 mei

Donateursexcursie Deventer

Voor informatie en aanmelding zie losse bijlage bij dit nummer.

MONUMENTALE BOOMTOPPER

Dit is een van de meest markante bomen uit het landelijk register van monumentale bomen. Kijk voor een overzicht van meer bomen op www.bomenstichting.nl

WETENSCHAPPELIJK NAAM

Tilia europaea 'Pallida'

NEDERLANDSE NAAM

Koningslinde

STANDPLAATS

Grotestraat 93, Sambeek

GEMEENTE

Boxmeer

PLANTJAAR

1000-1400

OMTREK

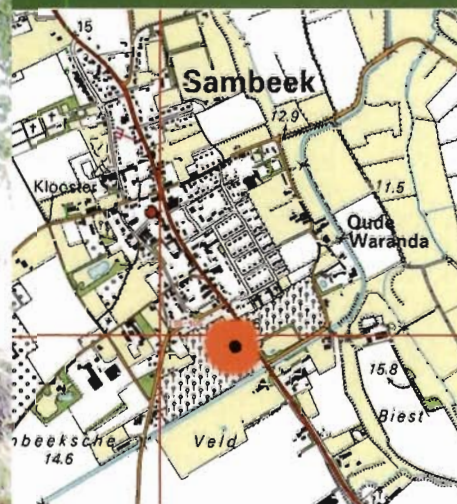
760 centimeter

HOOGTE

23 meter

BIJZONDERHEDEN

Oudste boom van Nederland

De duizendjarige linde

Niemand kan het met zekerheid zeggen, maar we houden het er op dat de Linde van Sambeek de oudste boom van het land is.

Al van ver is de enorme kroon te zien. Zeker vol in blad lijkt er op afstand een prachtige volgroeide linde te staan. Van dichtbij levert de boom een heel ander beeld op. Maar juist dan verbaast ook de vitaliteit. Uit de uiteengevallen stam, die al decennia lang met stangen bij elkaar wordt gehouden, ontspruiten overal bladeren en twijgen. De feitelijke kroon bestaat voor een belangrijk deel uit een betrekkelijk jonge hoofdstam die zich in het oude hart van de oorspronkelijke boom heeft ontwikkeld. Deze boom is hét schoolvoorbeeld van het regeneratievermogen van linden.

Het is dat de boom al eeuwen geleden lokale bekendheid genoot, anders was hij misschien begin 1900 geveld. Het Boxmeers Weekblad meldde op 2 september 1901 na een wervelwind: "Nog staat zij, maar zeer gehavend en zonder sieraad op haar plaats, misschien nog eenige jaren en dan zal haar bestaan weldra tot het verleden behoren". Pas in 1974 werd na lang vergaderen door gemeente en Staatsbosbeheer besloten de inmiddels deels in verval geraakte boom te verzorgen. Kosten: zo'n 12.000 gulden. Het resultaat mag er zijn. Maar we moeten vooral de omwonenden van begin vorige eeuw dankbaar zijn dat ze het respect en geduld hebben opgebracht de boom te laten voor wat hij was.

foto's: Frank Moens

EEN BOOM IS BUITENGEWOON